

DE LA REGE LA CETĂȚEAN. ABDICAREA REGELUI MIHAI

Mirela-Daniela TÎRNĂ

Abstract: The current paper highlights the essential moments that led to the Communist seize of power after August 23rd 1944 and the events at the end of year 1947.

King Michael and Queen Mother Elena depart for the wedding of Princess Elisabeth of Great Britain, an opportunity for the King to consult with British and American officials regarding his return to his motherland or remaining in the West. In Romania, the Communists receive the visit of Iosip Broz Tito and sign a cooperation agreement.

King Michael returns to Romania on the 21st of December 1947, and on the 22nd he meets with prime minister Petru Groza. Their discussion is later revealed by Petru Groza and accounted by Emil Bodnăraș in a document preserved in The Romanian National Archives. On the 23rd of December 1947, King Michael signs his final royal decree, appointing Emil Bodnăraș minister in the Department of National Security.

The Communists are preparing King Michael's abdication and the National Archives preserve the documents containing the conception of the abdication papers as well the final document, as signed by the King on the 30th of December 1947.

Keywords: King Michael of Romania, Petru Groza, abdication, royalty, communism.

După momentul 23 august 1944, o nouă etapă a început, atât pentru România, cât și pentru regele Mihai. Treptat și sigur, sovieticii s-au instalat în România, impunându-și puterea. La 6 martie 1945, comuniștii au impus guvernul condus de Petru Groza, după presiunile făcute de sovietici, prin intermediul lui

Andrei Vișinski¹. Presa străină a înțeles cum stau lucrurile și nota astfel, în 1946:

„Mihai al României – ultimul Rege din sfera de influență Sovietică Europeană – se simte neputincios și izolat, între tinerele republici Bulgară și Iugoslavă. Deși însuși Stalin i-a acordat (conferit) cel mai înalt ordin sovietic, declarând că schimbarea frontului românesc, pentru care s-a decis tânărul Rege, a determinat scurtarea războiului cu șase luni. Cu toate acestea, România a fost expusă mai mult ca celelalte state limitrofe URSS-ului, amestecului sovietic în politica sa internă, și Andrei Vișinski, personal a forțat pe Rege anul trecut într-un mod nedelicat, să instaleze guvernul Groza, în care comuniștii au pus mâna pe pozițiile cheie”².

La 21 august 1945, după ce regele a cerut demisia premierului Petru Groza, a declanșat greva regală până la 7 ianuarie 1946. În tot acest interval, regele a refuzat să semneze actele guvernului și să-i primească în audiență pe miniștri. Încă din acel moment au existat zvonuri privind intenția regelui de a părăsi România³. De asemenea, regele a refuzat să participe la ceremoniile organizate pe 23 august 1945. De ziua numelui regelui, pe 8 noiembrie 1945, tinerii liberali și țărăniști au organizat în Piața Palatului o manifestație în sprijinul regelui Mihai. Această manifestație a fost înăbușită în sânge și mulți tineri au fost arestați.

După alegerile din 19 noiembrie 1946, fraudate de comuniști și „câștigate”, puterea a fost acaparată complet de aceștia. Americanii și englezii considerau aceste alegeri „...ca rezultate dintr-o acțiune de intimidare prin teroare și a unor masive presiuni exercitate de miliția guvernamentală și poliție și că ele au înrăutățit în mod serios relațiile dintre regimul Groza și puterile vestice”⁴. Deși a fost sfătuit de Iuliu Maniu să nu gireze noul Parlament printr-

¹ Andrei Ianuarevici Vișinski (n. 28 noiembrie/10 decembrie 1883, Odesa – d. 22 noiembrie 1954, New York, SUA – jurist și diplomat rus și sovietic, membru al Partidului Comunist și membru al CC al PCUS. A devenit procuror general al URSS și ministru al afacerilor externe în perioada 1949-1953, succedându-i lui V. Molotov.

² ANR, SANIC, Fond *Președinția Consiliului de Miniștri. Serviciul Special de Informații*, dosar 12/1944, f 1. Extras dintr-un ziar elvețian, apărut la Zoltingen.

³ *Ibidem*, f 101-103, 110, 112.

⁴ *Ibidem*, f 2.

un discurs, regele Mihai s-a prezentat în fața deputaților și a citit *Mesajul Tronului*, la 1 decembrie 1946⁵.

În primăvara lui 1947 au început arestările în rândul opoziției. Tentativa de părăsire a țării a grupului format din Nicolae Carandino, Ilie Lazăr, Ion Mihalache și Nicolae Penescu a eșuat, prin arestarea acestora pe aerodromul de la Tămădău. Consiliul de Miniștri a decis, în ședința de la 29 iulie 1947, dizolvarea PNT, act aprobat și de Adunarea Deputaților, pe baza unui raport întocmit de Teohari Georgescu, ministrul Afacerilor Interne⁶. În toamnă, Iuliu Maniu a fost arestat și a început procesul acestuia.

La 5 octombrie 1947, regele Mihai a primit invitația de a participa la nunta prințesei Elisabeta a Angliei, prima fiică a regelui George al VI-lea, cu prințul Philip al Greciei. Nunta era stabilită pentru data de 20 noiembrie. În aceeași perioadă, fostul rege Carol al II-lea s-a întors în Europa din Brazilia și s-a stabilit în Portugalia. Zvonurile privind întoarcerea lui Carol în Europa și chiar intenția sa de a reveni pe tronul României cu ajutorul sovieticilor au îngrijorat guvernele europene:

„Acceptarea invitației a constituit o dilemă serioasă pentru regele Mihai, pentru guvernele țărilor occidentale, dar și pentru Palatul Buckingham, în timp ce guvernul român pare să-i fi convenit pe deplin... Totodată, oficialii din cadrul Foreign Office-ului se temeau că prezența lui Mihai la Londra, prilejuită de participarea sa la cununie, ar putea perturba conferința miniștrilor de externe programată pe data de 25 noiembrie, la care urma să ia parte și Viaceslav Molotov, ministrul de externe al U.R.S.S.”⁷.

În atare condiții, Mihai a fost sfătuit, printr-o telegramă a ministerului de externe britanic către legația britanică de la București, că ar fi bine să se întoarcă în țară înainte de 25 noiembrie⁸.

La 7 noiembrie 1947, Ana Pauker a fost numită ministru la Departamentul Afacerilor Străine, iar Vasile Luca la Departamentul Finanțelor, în urma demisiilor lui Gh. Tătărescu și Al. Alexandrini⁹.

⁵ Idem, SANIC, Fond *Casa Regală. Oficiale*, dosar 18/1946, f 1-2.

⁶ *Monitorul Oficial* nr. 172 din 30 iulie 1947.

⁷ Mark Laszlo-Herbert, *Abdicarea regelui Mihai. Documente diplomatice inedite*, București, Editura Humanitas, 2010, p. 29.

⁸ *Ibidem*, p. 30.

⁹ ANR, SANIC, Fond *PCM-Decrete*, dosar 12/1947, f 117, 119, 120.

Regele Mihai și-a amânat plecarea la Londra, de pe 10 noiembrie pe 12. Așadar, pe 12 noiembrie 1947, regele Mihai și mama sa au plecat de pe aeroportul Băneasa, neștiind dacă se vor mai întoarce în România. Potrivit mărturiilor regelui Mihai:

„[...] Groza era așa de încântat că aveam această invitație și mi-a zis că e musai să ne ducem la Londra. Când am plecat de la aeroport, de la Băneasa, era tot guvernul, cu niște zâmbete pe buze, strângeri de mână. În fine, cât se poate de călduroși, ne-au făcut și cu mâna tot timpul”¹⁰.

În drumul spre Londra, regele Mihai s-a oprit în Elveția și a încercat prin intermediul lui Nicolae George Caranfil să ia legătura cu ambasadorul american la Paris, în ideea de a se întâlni la Londra cu un reprezentant american¹¹. După ce a ajuns la Londra, Mihai a avut o întrevedere cu ministrul de externe britanic, Ernest Bevin, pe tema întoarcerii sau nu în România¹². De asemenea, regele a avut întâlniri cu Robert Coe, secretarul ambasadei americane la Londra, dar și cu ambasadorul american Lewis Douglas.

„Poziția comună a guvernelor occidentale a rămas neschimbată în acest răstimp: numai Mihai putea decide în problema întoarcerii în țară sau a rămânerii sale în străinătate. Altfel spus: nici un politician din Occident nu a dorit să-și asume răspunderea acestei decizii”¹³.

La Londra, regele Mihai a cunoscut-o pe principesa Ana de Bourbon-Parma¹⁴, iar după câteva întâlniri au hotărât să se logodească. Au plecat din Londra pe 29 noiembrie și s-au oprit în Elveția, la Lausanne, unde s-au logodit. Despre acest moment, regele spunea:

¹⁰ Stelian Tănase, *Conversații cu Regele Mihai*, București, Editura Corint, 2018, p. 150.

¹¹ Mark Laszlo-Herbert, *op. cit.*, p. 35.

¹² *Ibidem*, p. 37.

¹³ *Ibidem*, p. 39.

¹⁴ Ana de Bourbon-Parma (n. 18 septembrie 1923, Paris – d. 1 august 2016, Morges, Elveția) – fiica principelui René de Bourbon-Parma și a principesei Margareta a Danemarcei. A studiat pictura la Paris și cursurile unei școli de artă la New York. A participat ca infirmieră, sub drapelul Franței, la bătăliile din Algeria, Maroc, Italia, Luxemburg, Germania, în cel de-al Doilea Război Mondial și a fost decorată cu Crucea de război a Republicii Franceze. S-a căsătorit cu regele Mihai pe 10 iunie 1948, la Atena.

„[...] Și cum trebuia, de obicei, am trimis pe Mareșalul Palatului, Negel, să vie aici, să anunțe guvernul că suntem logodiți și să vedem cum facem cu eventuala nuntă. De acolo a venit răspunsul negativ, imediat: „Nu se poate!”, că e prea scump, că nu știu ce. Și el le-a explicat că nunta se poate face și în afară, nu numai în țară. N-au vrut să audă, n-au vrut să zică da!”¹⁵

Într-o telegramă a ministrului Franței la București către ministrul francez al Afacerilor Externe, din 13 decembrie 1947 se precizează:

„Suveranul, care ar avea o mare slăbiciune față de principesa Ana de Bourbon-Parma, ar fi dorit să își poată declara logodna înainte de a se întoarce în România. În acest scop l-a trimis săptămâna trecută la București pe mareșalul curții să ceară consimțământul guvernului, care este obligatoriu prin constituție. Dar ieri dl. Negel a fost nevoit să plece din nou către Elveția fără să poată duce răspunsul așteptat, căci cabinetul domnului Groza nu luase încă nici o decizie”¹⁶.

Și din Elveția, regele a încercat să ia legătura cu John Carter Vincent, diplomat american acreditat la Berna pentru a primi o sugestie din partea secretarului de stat american Marshall, dar nu a primit nici un răspuns¹⁷. Așadar, decizia îi aparținea în exclusivitate.

În seara de 18 decembrie, diplomații francezi acreditați la Londra au raportat Parisului următoarele:

„Regele României a plecat în noaptea aceasta din Lausanne către București (...) Regele ar fi avut într-adevăr, în ciuda a ceea ce a lăsat să se înțeleagă, intenția de a profita de călătoria sa în Anglia pentru a abdica. De la Londra i s-ar fi dat de înțeles că nu se dorea ca abdicarea să se producă cu ocazia căsătoriei principesei Elisabeta și pe teritoriul britanic. Și partea americană l-ar fi sfătuit să nu abdice. Iată condițiile în care regele s-ar fi hotărât să se întoarcă la București”¹⁸.

¹⁵ Stelian Tănase, *op. cit.*, p. 151.

¹⁶ Mark Laszlo-Herbert, *op. cit.*, p. 233.

¹⁷ *Ibidem*, p. 45.

¹⁸ *Ibidem*, p. 48.

Între 17-19 decembrie a avut loc vizita la București a lui Josip Broz Tito, atunci când s-a semnat și un Tratat de prietenie, colaborare și ajutor reciproc între Regatul României și Republica Populară Federativă Iugoslavia. Acesta a fost primul tratat încheiat între o republică populară și un regat, fapt realizat în absența regelui. „Bineînțeles, fiind încheiat de un ministru care nu avea împuternicirea necesară din partea șefului Statului român, regele Mihai I, acest tratat era lovit «ab initio» de nulitate absolută și, de altfel, nici nu avea să fie ratificat vreodată”¹⁹. De asemenea, membrii delegației iugoslave au fost decorați cu cele mai înalte distincții ale statului român²⁰, în condițiile în care doar regele putea conferi decorații și ordine. La plecarea din țară, regele Mihai delegase guvernului prerogative limitate. Eleodor Focșeneanu consideră că acesta „era un semn în plus că guvernul prefigura detronarea regelui, exercitând cu anticipație prerogativele exclusiv regale, peste împuternicirea pe care o primise”²¹. Vizita lui Tito „[...] a fost de fapt preambulul unor transformări totale în arhitectura instituțională a statului român și un prilej pentru a opera modificări ce pregăteau abdicarea forțată a monarhului”²². Această vizită a fost semnalul clar dat Occidentului că sfârșitul regimului monarhic în România este aproape, de aici și tot fastul și grandoarea acordate momentului.

Regele și mama sa au revenit la București pe 21 decembrie, în gara Mogoșoaia, unde au fost întâmpinați de membrii guvernului și plenipotențarii țărilor prin care au trecut – Marea Britanie, Franța, Elveția, Austria și Ungaria și de Arhiducesa Ileana. Membrii guvernului i-au primit cu răceală, total diferit de felul cum s-au comportat la plecarea regelui. După ce au schimbat câteva cuvinte cu premierul Groza, regele și regina-mamă au plecat spre Palatul din Șoseaua Kiseleff.

Pe 24 decembrie, regele și regina-mamă au hotărât să plece la Sinaia, pe o perioadă nedeterminată. Înainte de plecare, pe 22 decembrie, la Palatul regal a

¹⁹ Eleodor Focșeneanu, *Două săptămâni dramatice din istoria României (17-30 Decembrie 1947)*, București, Editura All Educational S. A., 1997, p. 15.

²⁰ *Ibidem*, p. 16.

²¹ ANR, SANIC, Fond *PCM-Decrete*, dosar 12/1947, f 161-167. Ordinul Militar „Mihai Viteazul” cu spade clasa a II-a, clasa a II-a, clasa I; Ordinul „Steaua României” cu spade în grad de Comandor cu panglica de „Virtute Militară”; Ordinul „Coroana României” cu spade în gradul de ofițer și cavaler cu panglica de „Virtute Militară”; Crucea „Serviciul Credincios” cu spade clasa I, a II-a; Medalia „Bărbăție și Credință” cu spade clasa a II-a.

²² *Regele, Comuniștii și Coroana. Adevărata istorie a abdicării lui Mihai I*, volum coordonat de Alexandru Muraru și Andrei Muraru, Iași, Editura Polirom, 2017, p. 197.

avut loc ceremonia învestirii unor înalți prelați ai Bisericii. După încheierea acestei ceremonii, regele Mihai și Petru Groza au avut o întrevedere cu ușile închise.

În Arhivele Naționale ale României, fondul Consiliul de Miniștri, fost Colecția 103, dosarul 174/1947 există un document datat 22.12.1947, ora 12. Este vorba despre niște notițe de la această convorbire dintre regele Mihai și Petru Groza. Documentul este scris de mână, dar și dactilografiat. El a fost publicat de Ioan Scurtu în „Dosarele Istoriei” (1997)²³ și reluat pe parcursul anilor, cu diferite interpretări.

Este puțin probabil ca la o întâlnire atât de intimă să fi existat și o a treia persoană, care să consemneze discuția, cum puțin probabil este ca însuși Groza să fi scris. La o primă vedere, documentul părea ca fiind o discuție ascultată de cineva, care a notat în grabă frânturi din ea, căci multe cuvinte sunt prescurtate și la un moment dat, stiloul cu cerneală albastră folosit până atunci este înlocuit cu un creion roșu. În lucrarea coordonată de Alexandru Muraru și Andrei Muraru, *Regele, comuniștii și Coroana. Adevărata istorie a abdicării lui Mihai I*, se precizează că notițele îi aparțin lui Emil Bodnăraș, potrivit propriei mărturisiri, făcută în 1959²⁴. Cercetând acest dosar, care face parte din fosta arhivă CC al PCR, colecția 60, am constatat că este vorba de stenograma unei ședințe din 30 iulie 1959, la care au luat parte Emil Bodnăraș, Paul Niculescu-Mizil și Nicolae Goldberger, cu scopul de a decide ce documente vor folosi pentru o expoziție dedicată momentului 23 august 1944. Despre aceste notițe, Emil Bodnăraș spunea:

„Un prim rând de materiale, care numai prin forța împrejurărilor ar putea fi numite documente, se referă la actul de la 30 decembrie 1947. Ele sunt scoase din însemnările mele și reprezintă convorbirea dintre Dr. Petru Groza și rege, la 22 decembrie 1947, așa cum Groza ne-a redat-o, însemnări care urmează să fie descifrate și explicate mai pe larg. Acest lucru cred că îl voi putea face mai târziu”²⁵.

²³ *Ultimul an de coabitare a PCR cu monarhia*, în „Dosarele istoriei”, nr. 11/1997, p. 18-23.

²⁴ *Regele, Comuniștii și Coroana...*, p. 387.

²⁵ ANR, SANIC, *Colecția Amintiri, Memorii și însemnări ale unor personalități despre situația economico-socială și politică din România 1914-1970*, vol. I, dosar 275/30.VII.1959, f 1.

Din aceste notițe ne dăm seama că discuția s-a purtat pe tema logodnei regelui cu Ana de Bourbon-Parma, fiind precizat în paranteză și numele de alint al acesteia, Nan²⁶.

Discuția este dusă spre ideea renunțării la tron, fără a se preciza termenul de abdicare, iar regele își dorește sprijin din partea premierului pentru a se căsători. Groza îi propune să rămână cetățean al României, iar regele răspunde: „Nu țin la treaba asta”²⁷. De fapt, toată conversația se poartă în jurul intenției regelui de a se căsători, gafa comisă prin trimiterea lui Negel în țară, care a anunțat dorința regelui de a se căsători, ideea că regina-mamă avea alte aspirații pentru fiul ei. Reiese că au fost discuții pe această temă, în care au intervenit și rudele, dar și că s-ar fi consultat cu tatăl său. Petru Groza subliniază că logodna este o lucrare particulară, dar care obligă guvernul. De asemenea, în privința abdicării nu este precizat termenul. Regele se exprimă că nu-și dorește să trăiască prin hoteluri și nici în Egipt. Petru Groza spune: „Monarhia trecătoare. Nu știu mâine. Dar am ambiția s-o facem amândoi zâmbind”²⁸. Apoi, discuția se axează pe un ajutor reciproc: regele în vederea căsătoriei, iar Groza pentru măsurile ce urma să le ia. În text, apar și numele miniștrilor, Vasile Luca și Gheorghe Gheorghiu Dej, dar și propunerea ca ministru la Apărare a lui Emil Bodnăraș. Când vine vorba de Dej este notată expresia laudativă a regelui la adresa lui: „Rareori în viață așa om”²⁹, ceea ce este puțin probabil să fi spus regele. Ținând cont de faptul că e vorba de ultima discuție între rege și Groza, trebuia să se ajungă la o concluzie clară, dar notița se încheie brusc. Se poate vorbi de un document care să ateste o înțelegere clară între comuniști și rege privind abdicarea? Nu! Nici Groza și nici Bodnăraș nu ar fi ratat ocazia menționării unei asemenea înțelegeri ferme în privința abdicării. Bodnăraș face referire la aceste notițe, la mai bine de un deceniu de la abdicarea regelui Mihai, semn că aceste notițe au fost singura lor dovadă, dar și ele, scrise după spusele lui Groza, devin discutabile.

Discuția dintre rege și Petru Groza este menționată astfel de Ivor Porter:

„Pe 22, după ce a participat la ungerea a trei arhiepiscopi ai Bisericii Ortodoxe Române numiți de comuniști, Mihai l-a luat deoparte pe Groza, pentru a se

²⁶ Idem, SANIC, Fond Consiliul de Miniștri, dosar 174/1947, f 1.

²⁷ *Ibidem*, f 2.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*, f 6.

plânge de încălcarea atribuțiilor regale pe perioada cât lipsise din țară. Ca de obicei, Groza a avut o explicație prolixă pentru tot, după care a început să mediteze cu glas tare despre schimbările prin care trecea Europa, despre progresele României ca stat comunist, sub protecția Uniunii Sovietice și despre inevitabilele dificultăți pe care le cauza monarhia”³⁰.

De asemenea, Arthur Gould Lee relatează despre această întâlnire, așa cum o știa povestită de rege. La acea discuție, Groza s-a exprimat:

„Trebuie să acceptăm posibilitatea că într-o zi România nu va mai avea nevoie de monarhie (...). Deși eu personal sunt republican, nu consider că România va fi pregătită să devină republică încă zece, douăzeci sau chiar cincizeci de ani de acum încolo”³¹.

Așadar, avem variante diferite asupra convorbirii avute de rege cu Petru Groza.

Pe 23 decembrie 1947, regele a semnat decretul de numire a lui Emil Bodnăraș ca ministru secretar de stat la Departamentul Apărării Naționale, în locul generalului de armată Mihail Lascăr, iar acesta a și depus jurământul în fața regelui³². Până atunci, Emil Bodnăraș a fost secretar general al guvernului. Referitor la această numire, Eleodor Focșeneanu remarcă un amănunt interesant, documentându-se din „Monitoarele Oficiale” și din presa vremii³³, detaliu confirmat și de existența a două decrete regale: până la numirea lui Bodnăraș, exista un decret regal pentru demisia ministrului în funcție, urmat de decretul de numire a noului ministru. Aceasta era procedura și ea a fost respectată și în cazul numirii miniștrilor comuniști, Ana Pauker și Vasile Luca.

În cazul lui Bodnăraș, nu există un decret regal de acceptare a demisiei ministrului în funcție, ci doar de precizare, în cadrul aceluiași decret, a numirii lui Bodnăraș în locul ministrului demisionat, Mihail Lascăr³⁴. Decretul regal de

³⁰ Ivor Porter, *Mihai I al României. Regele și țara*, București, Editura Allfa, 2013, p. 169.

³¹ Arthur Gould Lee, *Coroana contra secera și ciocanul. Povestea regelui Mihai al României*, București, Editura Humanitas, 1998, p. 263-264.

³² ANR, SANIC, Fond *PCM-Decrete*, dosar 12/1947, f 179-181.

*Palatul din Șoseaua Kiseleff, actualmente Palatul Elisabeta.

³³ Eleodor Focșeneanu, *op. cit.*, p. 34-35.

³⁴ ANR, SANIC, Fond *PCM-Decrete*, dosar 12/1947, f 179.

numire a lui Bodnăraș este ultimul decret semnat de regele Mihai, înainte de plecarea la Sinaia. Pe toate celelalte emise după această dată apare numele Mihai R dactilografiat. Primele măsuri luate de Bodnăraș au fost: trecerea în rezervă a unor generali din armata română și propunerea spre avansare a altora loiali, dar și numiri în posturi cheie la Departamentul Apărării Naționale³⁵. Scopul pentru care Bodnăraș a fost numit în acest post a fost acela al înlăturării conducătorilor armatei de teama posibilelor revolte în momentul abdicării regelui sau după aceea. Emil Bodnăraș va deține această funcție până în 1954. După ce și-a asigurat postul de ministru la Apărare, Emil Bodnăraș a plecat la Moscova.

Pe 24 decembrie 1947, regele Mihai și mama sa au plecat la Sinaia pentru a petrece sărbătorile de Crăciun și Anul Nou. I-au avut invitați pe principesa Ileana, soțul acesteia, Anton, și cei trei copii ai lor. Regele a plecat la Predeal cu prietenul său, Vania Negroponte.

Pentru zilele de 29 – 30 decembrie, comuniștii au stabilit un plan de măsuri de securitate, luate de către Ministerul de Interne și cel al Apărării Naționale, măsuri politice și programul acțiunilor din aceste zile³⁶. Pentru data de 29 decembrie erau prevăzute schimbări în guvern: președinte al Consiliului de Miniștri – Gh. Gheorghiu-Dej, ministrul Educației Naționale – Gh. Vasilichi, ministrul Industriei și Comerțului – Vasile Luca și ministrul de Finanțe – Gh. Apostol. Pentru 30 decembrie erau programate: întrevederea cu regele pentru abdicare, difuzarea actului și a proclamației guvernului și o ședință comună guvern-parlament pentru desemnarea organului provizoriu format din: Petru Groza, Ion Niculi, prof. Parhon, Vasile Vaida și Ștefan Voitec³⁷. La aceste materiale face referire Bodnăraș, în 1959, când spunea: „Noi calculam o eventuală rezistență și atunci măsuri pentru a impune abdicarea cu forța, desfășurarea acțiunii la palat, măsuri politice și în sfârșit pentru 30 decembrie detaliat cum urma să se desfășoare acțiunea”³⁸. În seara de 29 decembrie, Petru Groza i-a telefonat lui Negel pentru a solicita o audiență la rege pentru a doua zi dimineața. Groza invocă probleme intime, de familie și solicită și prezența reginei mame. Regele a presupus că este vorba de chestiuni legate de nunta sa cu Ana de Bourbon-Parma.

³⁵ *Ibidem*, f 186-191.

³⁶ Idem, SANIC, Fond *Consiliul de Miniștri*, dosar 176/1947, f 1-2.

³⁷ *Ibidem*, f 3-4.

³⁸ Idem, Colecția *Amintiri, Memorii...*, f 1.

Într-o telegramă trimisă de R. Sarell, de la Legația britanică din București către Foreign Office, pe 31 decembrie 1947 și repetată către Moscova, Washington, Belgrad, Sofia și Budapesta, evenimentele sunt descrise astfel:

„[...] Curând după sosirea regelui la Palatul din București*, acesta a fost înconjurat de trupe din Divizia „Tudor Vladimirescu” și din poliția politică. Groza, apoi, a prezentat proclamația de abdicare semnării regelui și, la ora 1 p.m., ea a fost semnată. Ceea ce s-a petrecut cu exactitate între Groza și rege este imposibil de aflat înainte ca Regele să părăsească țara, întrucât atât Regele Mihai, cât și grupul regal au fost private de orice contact cu lumea exterioară, astfel că [știrile despre] momentul abdicării și Curtea Regală sunt supervizate de poliție”³⁹.

Potrivit mărturiilor regelui, momentul abdicării s-a desfășurat astfel:

„Pe urmă, când am venit aici, ne-am urcat în odăile noastre și a sosit și Groza, dar l-a adus și pe Gheorghiu-Dej, neanunțat. În momentul acela, a venit cu hârtia pe care a scos-o din buzunar și mi-a pus-o pe masă. Eu am citit-o așa, la repezeală, cât era acolo, am văzut niște lucruri și am zis: mă duc alături să citesc ceva mai liniștit. Și m-am dus în odaia alăturată, unde erau Ionnițiu cu Negel, care mi-au spus că toată casa e înconjurată cu trupe de-ale lor, că santinelele și soldații noștri au fost arestați și scoși din clădire, telefoanele tăiate complet. În jos, când m-am uitat, era artileria adusă acolo, ca să înconjoare casa. După ce am citit, m-am întors și am spus: «Ce se întâmplă aici? Mi-ați tăiat telefonul, mi-ați înconjurat casa cu trupe». Zice: «Păi, dacă nu se semnează asta cât mai repede, o să fie bucluc în țară [...]». Am mai adăugat că, din punct de vedere constituțional, eu n-am dreptul să abdic în felul ăsta și, în special, pentru restul familiei. [...] și atunci mi-a spus: «Dacă nu semnați acum, într-un sfert de oră, o jumătate de oră, avem 1000 de oameni tineri care sunt închiși și, dacă nu faceți ce vrem noi acum, trebuie să-i împușcăm pe toți!» Asta a fost. Cu sânge rece... Eu, când am auzit asta, le-am spus: «Asta e o responsabilitate pe care eu nu pot să o iau. Nici față de țară, nici față de ei». Și a trebuit să semnez. Și Groza, cu obiceiul lui de a face glume, când s-a terminat, a luat jacheta lui, așa, și mi-a spus: «Pipăiți!» Și am pipăit, avea un

³⁹ *Lovitura de stat de la 30 decembrie 1947. Preliminarii militare, consecințe politice*, Documente selectate și adnotate de Mircea Chirițoiu, București, Fundația Academia Civică, 1997, p. 236. Sursa informațiilor lui Sarell a fost Nicolae Ionnițiu, fratele secretarului particular al regelui, Mircea Ionnițiu.

pistol în buzunar. Și s-a întors către mama mea și i-a spus în nemțește, de ce nemțește, nu știu: «Ca să nu mi se întâmple ce i s-a întâmplat lui Antonescu!». Asta era gluma lui. Și râdea de nu mai știa de el. Pe urmă mi-a spus altceva, să nu care cumva să am vreun contact cu cineva din afara Palatului! Nici cu americani, nici cu români, cu nimeni! Asta a fost, după care au plecat. A fost o chestiune de 30-40 de minute”⁴⁰.

Într-o telegramă a lui Auboyneau, ministrul Franței la București, către ministrul francez al Afacerilor externe se preciza că, după semnarea de către rege a actului abdicării:

„Dl. Groza s-a lansat atunci în mulțumiri și promisiuni frumoase: regele Mihai ar putea părăsi țara în libertate împreună cu întreaga sa suită, ar primi permisiunea de a-și lua toate bunurile și ar putea păstra chiar și domeniile coroanei; suveranii au refuzat cu demnitate această ultimă ofertă referitoare la proprietățile care aparțin șefului statului”⁴¹.

Regele Mihai a cerut să se adreseze direct poporului român și să-și anunțe abdicarea, dar a fost refuzat. Românii au aflat în seara zilei de 30 decembrie, în jurul orei 18, printr-un comunicat transmis la radio. În telegrama transmisă de către Rudolf Schoenfeld, ministrul american la București, către Departamentul de Stat al SUA se precizează:

„Reacția poporului român cu privire la abdicare a fost una de șoc și durere, comparabilă cu cea exprimată la moartea președintelui Roosevelt. Totuși, nu a avut loc nici o tulburare și, conform unor surse de încredere, nici nu se așteaptă vreuna. Guvernul ascunde faptul că a forțat abdicarea și că a elaborat proclamația regală și că l-a obligat pe rege să o semneze. Toate prezentările din presă și de la radio sunt menite să-i convingă pe români că acesta a fost într-adevăr un act voluntar al regelui. Totodată guvernul este lipsit de încredere și de bun-simț, emițând comunicatul la numai câteva ore după ce l-a asigurat pe rege că îi va fi permis să fie el cel care face primul anunțul abdicării”⁴².

⁴⁰ Stelian Tănase, *op. cit.*, p. 152-153.

⁴¹ Mark Laszlo-Herbert, *op. cit.*, p. 259.

⁴² *Ibidem*, p. 253.

În privința documentului ce conține abdicarea regelui, Arhivele Naționale ale României păstrează două documente – un concept și actul oficial cunoscut. Despre conceptul actului abdicării, Bodnăraș spunea:

„Următoarea însemnare reprezintă actul de abdicare cu corectările care s-au făcut. Actul a fost conceput de noi și propus regelui. Acestea sunt documente mai târzii. Le-am dat pentru că actul de abdicare original, după câte sunt informat, n-a fost găsit până acum. El atunci a fost dat lui Teohari la Ministerul de Interne, tovarășii au venit la Ministerul de Interne, aici în clădirea aceasta ne-am întâlnit, după ce s-a discutat cu regele. Actul a fost dat lui Teohari spre a fi imediat fotografiat și publicat în presă și nu-mi aduc aminte unde ar putea fi găsit acest act original. Aici este ciorna care arată diferențele nuanțe care au stat inițial la baza întocmirii ei”⁴³.

Despre documentul abdicării, forma finală și cunoscută, cu toate încercările de a afla proveniența lui, nu am reușit să identific deținătorul până la momentul intrării lui în Arhivele Naționale.

După abdicarea regelui, Consiliul de Miniștri s-a întrunit într-o ședință, care a durat de la ora 15,30 până la 16,10. În această ședință s-a citit actul abdicării, o proclamație către țară și s-a hotărât constituirea Prezidium-ului Republicii Populare Române, format din Mihail Sadoveanu, C. I. Parhon, Ștefan Voitec, Gh. Stere, Ion Niculi. Propunerea a fost prezentată de S. Oeriu, președintele Comisiei Ministeriale pentru Aplicarea Tratatului de Pace. Referitor la abdicarea regelui, acesta a precizat:

„[...] actul acesta este la fel cu celelalte acte din istoria guvernării noastre. Vrem să se știe pretutindeni, și aceasta este foarte important, că lucrul acesta s-a făcut cu cumințenie, la timpul său. Nimeni n-a fost supărat cu ceva. Noi mergem înainte pe drumul nostru, cu minimum de zguduiți la maximum de foloase. Vom îngriji ca fostul rege să plece liniștit, așa cum se cuvine, pentru ca nimeni să nu poată avea un cuvânt de reproș pentru felul cum poporul nostru a ținut să se poarte față de acela care, înțelegând glasul vremurilor, s-a retras, lucru pentru care poporul român nu se poate arăta nerecunoscător. Deci, fostul rege va fi respectat, ca orice alt cetățean al acestei țări”⁴⁴.

⁴³ ANR, SANIC, *Colecția Amintiri, Memorii*,..., f 1-2.

⁴⁴ *Ibidem*, Fond *Consiliul de Miniștri*, dosar 177/1947, f 5.

Amintindu-mi de anii 90 și venirile regelui în România, regăsesc în discursurile oficialilor de la București aceeași abordare și același limbaj din 1947.

Abdicarea regelui este urmată, în aceeași zi, de publicarea *Legii pentru constituirea Statului Român în Republica Populară Română*:

„Art. 1 – Adunarea Deputaților ia act de abdicarea Regelui Mihai pentru el și urmașii săi.

Art. 2 – Constituția din 1866 cu modificările din 29 martie 1923 și acelea din 1 septembrie 1944 și următoarele, se abrogă.

Art. 3 – România este Republică Populară.

Denumirea Statului Român este: „Republica Populară Română” (R.P.R.).

[...] Dată în București la 30 decembrie 1947”⁴⁵.

Într-un alt raport al lui R. Sarell către Foreign Office, din data de 8 ianuarie 1948, se preciza:

„Guvernul român nu și-a respectat propria-i promisiune de a permite Regelui să ia cu el tot ce-și dorea. I s-a permis, oricum, să ia cu el principalii membri ai enturajului său, cu excepția – după cum s-a raportat – a D-lui Savel Rădulescu, care a fost considerat un personaj prea politic ca să i se aprobe plecarea. Regele a apărut ca fiind subiectul unor discuții nedemne în legătură cu ceea ce putea ori nu putea să ia cu el, iar finalmente, cu 24 de ore înainte de plecare, a manifestat neliniște și dezgust în privința modului cum a fost tratat. La sfârșit, oricum, el a fost tratat cu o anume curtoazie și i s-a îngăduit să părăsească țara cu demnitate. Trenul său regal a fost trimis din București la Sinaia, iar la Sinaia i s-a îngăduit să se îmbarce la peronul regal pe care s-a întins obișnuitul covor roșu. Oricum, nimănui nu i s-a îngăduit să se apropie de peron în momentul îmbarcării”⁴⁶.

Pe 3 ianuarie 1948, regele Mihai a părăsit țara, călătorind prin Ungaria și Austria către Elveția. După ce regele Mihai a ajuns în Occident, tatăl său, fostul rege Carol al II-lea, a afirmat că „abdicarea a fost impusă și se constituie primul pas spre comunizarea totală a României”⁴⁷. La „Vocea Americii”, Robert

⁴⁵ „Monitorul Oficial”, nr. 300 bis din 30 decembrie 1947, p. 11414.

⁴⁶ *Lovitura de stat de la 30 decembrie 1947*..., p. 266.

⁴⁷ ANR, SANIC, Fond *Ministerul Propagandei-Buletine*, dosar 127, f 144.

Baner s-a ocupat de evenimentele care au dus la abdicarea regelui Mihai al României și declara printre altele: „Soarta regelui României este tipică pentru așa zisele «democrații populare» din sud-estul Europei. Se vede din nou – fie că e vorba de un monarh, de un ministru, președinte sau de un șef de partid – că e imposibil să se ajungă la un «modus vivendi» cu comuniștii”⁴⁸.

Regele Mihai s-a exprimat asupra abdicării sale forțate pe 4 aprilie 1948, într-o conferință de presă, la Londra:

„Acest act mi-a fost impus cu forța de un Guvern instalat și menținut la putere de o țară străină, un Guvern total nereprezentativ pentru voința poporului roman. Acest Guvern a violat angajamentele internaționale care îl obligau să respecte libertățile politice ale poporului roman, a falsificat alegerile ce i-a anihilat pe liderii politici democrați care se bucurau de încrederea țării. Îndepărtarea monarhiei constituie un act de violență în politica de subjugare a României. În aceste condiții, nu mă consider obligat în nici un fel de acest act care mi-a fost impus. Cu neclintită credință în viitorul nostru, animat de același devotament și dorință de a munci, voi continua să servesc poporul român, de care destinul meu este legat inexorabil”⁴⁹.

După 1990, regele Mihai a păstrat aceeași versiune asupra momentului abdicării. De partea cealaltă, protagoniștii nu mai erau în viață, dar au apărut susținători ai lor, cu diferite teorii și argumente. Acestea presupun însă, o altă analiză.

⁴⁸ *Ibidem*, f 143.

⁴⁹ Mircea Ciobanu, *Regele Mihai și exilul românesc*, Iași, Editura Princeps, 1994, p. 105.

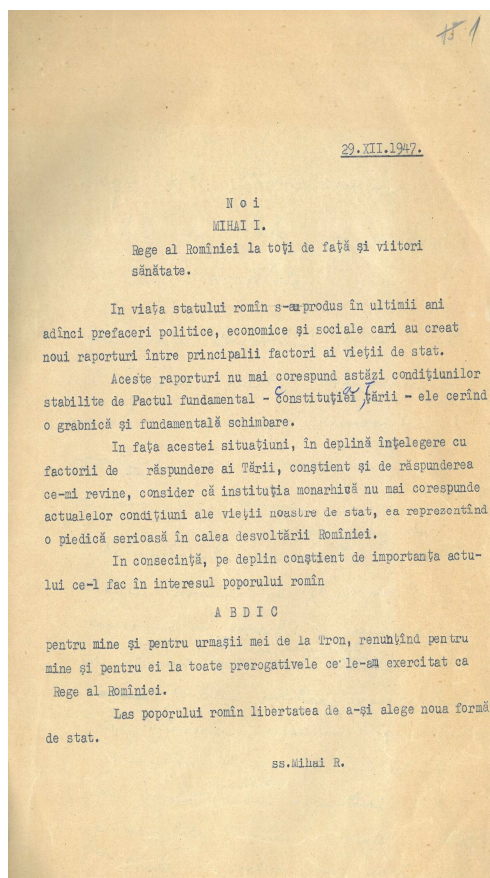

Fig. 1, Conceptul actului de abdicare a
regelui Mihai, 29 XII, 1947,
ANR, SANIC, fond Consiliul de Miniștri,
dosar 175.1947, f 1.

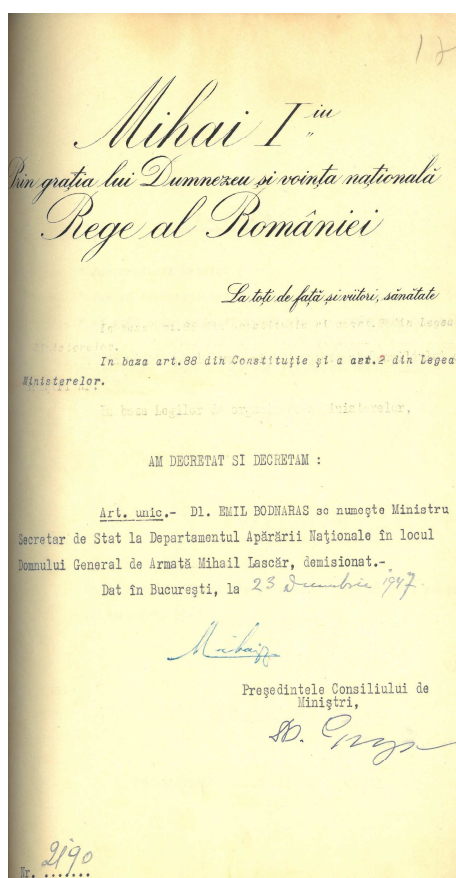

Fig. 2, Decretul de numire a lui Emil
Bodnăraș în funcția de ministru secretar
de stat la Departamentul Apărării
Naționale, ANR, SANIC, fond PCM -
Decrete, dosar 12.1947, f 179.

22.12.47. 1.
P.G. — R. ora 12⁰⁰
Trind seama plau; rege,
logodnă, M.A.M., rețut.
max. cu minime emotii
și repede.
După ceremonial însoțit,
rețut (sala de la) și închis
uile controlat. —
P.G. și sora? intenție a
pune la curent
1. gafi logodnă cu Regel
mai bine acasă, soluție
2. Marea Tita, nici un semn
3. Mătușă, minchiu interes.
4. Palatul ceremonial
Prințesa (pînă sora). —
R. la (Regel) în tati copii
este tînă și arătat la
sfaturi 7 bătă. —

3.
Căut ei: rețut feme.
frate măsuri aj. potot,
magazin, ca săracă
Nu stiu cum făcui
Zara.
Mama mea amătu
mai mare. Te rog să-i.
vorbesti. Am fost disenti,
toate neamurile interes.
Dar eu nu mă las
abătut. Mi-e dragă, mult
om
2. Tita: nimeni nu
mi-a spus. Dară venim
3. Cerem: și eu indignat
și i-am ocrot. Plecat
particular și venit
particular. —
4. Logodna lucr. parțial
al M.V. nici un găs.
amater.

2.
R. Fiindcă inenaj: mă
destinase.
cînd plecat la dd. rasp.
sfat: fluid
Am avut zile prole. gînd
la dd. combin gata.
Acordat atenție, și
rezervat nici dansat
și că în sfârșit văd
pe Ana, vîntit aproape
(emotionat): mi-e f.
dragă și i-am spus.
Dar eu ocup fructe
și de la 19 ani nici o
viață. Vorbit apoi în
4 ochi și ram spus
vea de soluție.
cînd Regel înă ma.
Dar deal. dragoste comit.
nu care apăsare

4.
Dar fructe M.V. obliga
găs. amater. care
vicio.
Monarh. lucrat. în
republ. Vam respectat
timereții, micșodate
fructe încredite; amedote
etc.
R. sunt mult. tar
P.G. Monarh. lucrat. nu
stiu mine. Dar am
încredite și facem
amindoi dimbul
stai cetățean al Rom.
castel, căsă. —
Dar recursi: totu.
vîntu f. de mine
micșodate a 35 pers.
R. în rasp.: în tin
la beaba asta.

5.
 Tute vorb. telef. prii
 de cei ce nu au mobilit
 Rep. Delp. Rep. Sîrb.
 Vai n' am ar. En tîc
 hoteluri nu vreau.
 En Ripe der m. t.
 amund; nu tîm lî
 asta n' cînd' nevoe
 spune. Dar te vog
 fi' elat de mine
 cu fete.
 P.g. Dar n' m. v. alăt. de
 mine. Proiect, legi
 mîmuri.
 R. Da totu.
 g. Am proiect. Am
 stăpin. ce n' ref. agr.
 R. En gate, ajut
 g. Mîi răd. Dodu.

7.
 g. Dodu la aud. apoi
 en decret.
 R. Amu en mîmuri.
 Mîi intelep n' mî
 opm lîc. la care
 nu te pîti opm
 Văd ce mî jîm mîm
 Vreau ca m. N'am
 avut capitalis, lîm
 si mîm va tîb
 n' intelep.
 Dar mî opm la
 mîmuri. Intu noi
 mîmuri mîmuri. En
 mî mî conforma
 ofet d'tat. Dar intu
 noi.

6.
 R. Da de ce mî. Jut
 en am rezerve, dar
 multe rezerve der
 insat. Stî ref. agr.
 am cîmîntet. Vrei
 bîcile mîm ca mî
 n' mî vreau Egipt.
 T. de Dodu. mîi o
 rez. n' cîmîntet.
 g. Mîi la fîmîntet en
 lîc. Mîi mî bî
 dela B.N.R.
 Ecom. nat. gî. Dej!
 R. Rîmî mî mî mî
 am.
 g. Mîi cîmîntet. Lîc
 pîmî cîmîntet. Mî mî
 Spemî fîmîntet. Mî mî
 răd: Dodu.
 R. De acord

8.
 R. Mî mî mî mî mî
 lîc
 Mîmî: cîmîntet (Paris)
 en particular
 Sîmîmî mîmî

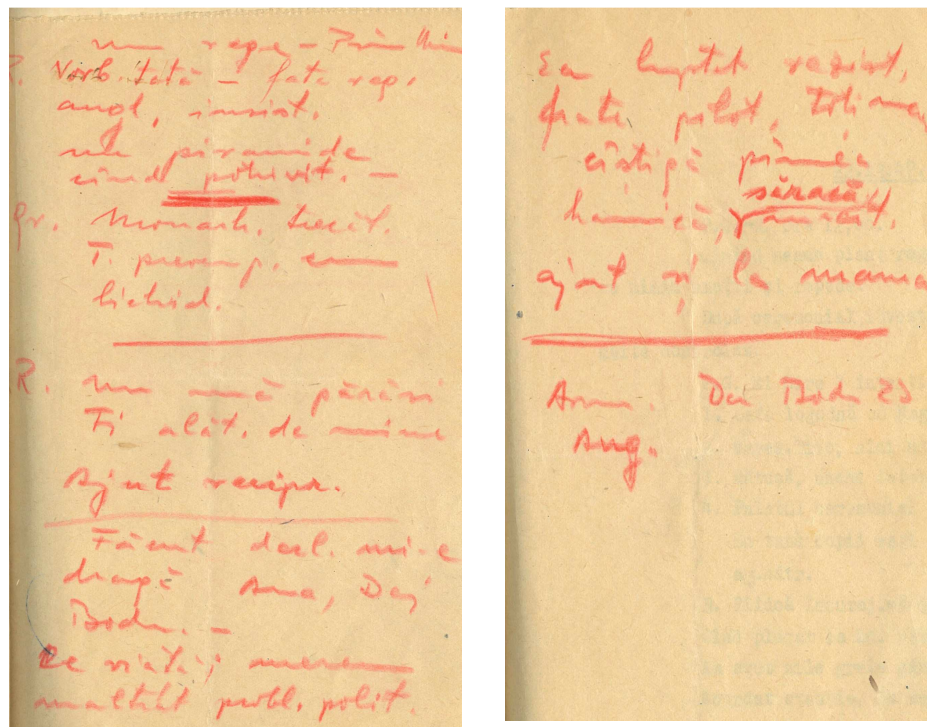

Fig. 3-12, Notița conversației dintre regele Mihai și Petru Groza,
ANR, SANIC, fond Consiliul de Miniștri, dosar 174.1947, f.1-10.